

De la pedagogia d'un mestre:

Mn Joan Marí Cardona.

Marià Torres Torres
Catedràtic de Llengua Catalana i Literatura

Joan Marí Cardona ha estat, sens cap dubte, una de les persones que més ha influït sobre tota una generació de les Pitiüses. Els qui hem pogut compartir la tasca cultural, les excursions o una estona de conversa amb ell en donam testimoni. Ha estat un d'aquests savis que des de la discreció i falsa modèstia projectaven la bonhomia, el compromís amb la cultura d'un temps i d'una terra. Tal vegada el tractament de "don Joan", sigui el més adequat que havia pogut rebre, per l'ambient que creava al seu entorn, sigui amb ocasió de compartir una correcció de text, i per l'admiració pels seus coneixements i per la pedagogia a l'hora de transmetre'ls, per la manera de tractar les persones, i encara hi podem afegir, la seua actitud davant la vida.

Vaig conèixer don Joan Marí Cardona quan estudiava els primers anys de batxillerat al Seminari d'Eivissa; ens feia classes de geografia i d'història. Voldria parlar molt breument de la seua dimensió com a mestre que ha influït en tantes generacions d'eivissencs i formenters. Eren els darrers anys de la dècada dels seixanta i aleshores l'espai d'ensenyament era una sola aula; pel que fa al nostre cas, entre primer i quart curs de batxillerat, mai no ens havien parlat de laboratori de ciències naturals, de física i química, ni de desdoblaments: aquells eren uns altres temps per a l'educació.

La nostra aula.

La classe de don Joan Marí Cardona era de les més esperades i ens agradava per la distensió; amb una gran facilitat sortia del tema que marcava la lliçó del dia, ben dissenyada al llibre, i introduïa un comentari personal, com si no li donàs cap

importància, però amb una enorme capacitat per captar la nostra atenció i interès: "Hi havia una vegada un homenet que deia que ...", i tots esperàvem i escoltàvem l'anècdota alligonadora.

La biblioteca.

Això ja era tota una altra cosa. Moltes vegades érem els mateixos alumnes, que li demanàvem que ens deixàs anar a la biblioteca a estudiar i just pareixia que ell també ho esperava: tenia sempre preparat un llibre vell de l'arxiu, anys més tard vaig saber que era un dels *Entreveniments*. Obert damunt aquelles espaioses taules de la biblioteca aquell llibre antic era molt gros i encara ens ho pareixia més a naltros, que érem uns al·lotets de dotze anys; ben aviat la biblioteca quedava invadida per un nuvolat de fum que alimentava el seu "puro" encès o una llosca de tabac que sovent s'apagava i ell tornava a encendre amb una magnífica paciència. Entre la lletra dificultosa, per a naltros intel·ligible dels *Entreveniments* i la boira de tabac anaven intercalant-se les preguntes del mestre, mai referides a la lliçó del llibre d'estudi, sinó a la lliçó de la vida i de la història dels hòmens i dones d'Eivissa i Formentera: - "A veure, tu, X, podries preguntar a ca teua si a can Catalí, allí prop de sa casa queda cap redol de pedres, que haguessen pogut ser d'una torre?". I la resposta immediata no solia aparèixer, però aquestos eren els deures que ens endúiem a casa i dilluns tornàvem ben aclarits: - "Ha dit es major de casa que allí prop de can Guillemó n'hi havia una, de torre, i encara queda un rotlo de pedres". Un altre dia interrompia el nostre estudi per cridar-nos l'atenció sobre llinatges i malnoms familiars. No mancava tampoc l'ex-

Excursió de la colla del Canonge a la Mola de Formentera. Don Joan, com sempre, al davant de la filera. Maig de 1989.
Foto: Jaume Oliver

“L'ampla geografia d'Eivissa i Formentera era l'aula on apreníem molts de dissabtes, l'objectiu era trobar les fites dels antics quartons i mentre buscàvem i buscàvem, ens explicava com havien de ser les fites; érem molt petits i ja havíem après les grans lliçons de la nostra cultura: els noms dels nobles conquistadors, per on passaven els quartons...”

pressió històrica o paraula llatina que sempre ens sorprenia, justament perquè no enteníem: "*Ut melius...*", "*necquaquam*", "*Endavant galiots, que això va bé!*"; eren paraules críptiques i misterioses que així com passaven els dies el professor ens anava desvetllant què volien dir.

Sa Torreta.

El vell Seminari d'Eivissa tenia dos llocs on els alumnes podíem fer el nostre esplai entre classe i classe: s'Hortet i sa Torreta. Don Joan Marí era dels professors que els agradava gaudir de la contemplació del paisatge; sortia a sa Torreta travessant aquelles portes velles i avançava amb la vista posada als puigs de l'illa d'Eivissa i comentava la hipòtesi de les partions i la ubicació de les fites dels antics quartons

que arribaven al Pla de Vila; aquella era la millor lliçó de geografia i història: el dit de la seua mà girava com un molinet apuntant els puigs que just pareixia que també escoltaven la lliçó.

L'Arxiu.

Certament érem molt petits per perdre'ns entre tants de papers, però vàrem aprendre a cercar la llum de sortida entre la fosca de la història. Aquells eren els primers anys que el nostre professor s'havia fet càrrec de l'Arxiu, després de la mort de Mn Macabich i el nou arxiver iniciava la relectura dels documents i la classificació de l'arxiu de la Catedral, que aleshores encara estava en una estança alta darrera del cor, i anys més tard va passar a ocupar la planta baixa de l'antiga pabordia, avui

palau episcopal. La nostra tasca era ordenar munts de diaris vells, mentre don Joan llegia en veu alta i comentava els antics pergamins.

Excursions.

L'ampla geografia d'Eivissa i Formentera era l'aula on apreníem molts de dissabtes. Començàvem molt de matí per anar a llogar les bicicletes a la Marina, don Joan mirava si ja hi érem tots i amb la teca convinguda començàvem la filera, avui cap a ponent, un altre dia cap a altre vent i arribàvem al peu del puig; ens indicava que deixaríem les bicicletes recolzades a una paret i a peu agafaríem el carrerany per enfilar-nos cap al cim del puig: l'objectiu del dia era trobar les fites dels antics quartons i mentre buscàvem i buscàvem, ens explicava com havien de ser les fites: les antigues eren creus picades a la roca, i les del segle XVIII solien ser merlets tancats dins una espècie de torretes de pedra; érem molt petits i ja havíem après les grans lliçons de la nostra cultura: els noms dels nobles conquistadors, per on passaven els quartons... A vegades deixàvem el camí marcat i ens endinsàvem cap envant per retrobar antics pous, fonts, ruïnes de torres; ja vàrem aprendre que les grans piques eren part d'antics trulls púnics i romans, igual que aquelles pedres escairades i amb canals picades que vèiem abandonades a la vora del camí eren els contrapesos o cans dels mateixos trulls. A les excursions solia dur una vella cartera de pell i una carpeta de cartó blava on guardava les fitxes amb els perfils dels puigs i la ubicació de les fites i partions; són les mateixes que després varen sortir publicades al seu llibre "*La conquesta catalana de 1235*", aparegut l'any 1976. En aquest llibre també apareix una de les fotografies que vàrem fer un dia d'excursió, la fita del segle XIII que separa el Quartó de Portmany i el Quartó de ses Salines, que es troba dalt del puig Redó: com que estava molt gastada pel pas dels anys la vàrem omplir de savinons perquè quedàs ben marcada a la fotografia.

La tertúlia.

A Eivissa i Formentera hem estat afortunats pel fet de poder compartir les estones de conversa, sempre amable i il·lustrada

del mestre. La nostra societat pitiüsa està mancada de personatges cohesionadors, d'homes i de dones que encoratgin a afermar el compromís amb la cultura catalana.

La dimensió humana.

Que don Joan Marí Cardona era un pou de saviesa, ho sap tothom que l'havia pogut tractar. Però a més a més tenia el poder de saber encaptivar tots els alumnes amb la seua conversa sempre clara i directa, amb el seu entusiasme, amb la seua santa paciència i la seua capacitat de mantenir el bon humor, la seua ironia sàvia i oportuna. Som hereus de la seua alegria vital, de la joia de viure que l'ha acompanyat fins a arribar a la fita final de la seua vida. La seua capacitat per despertar la curiositat i l'interès per conèixer la història nostra, per ensenyar, conèixer i recuperar els espais comuns, torres, fonts, pous: el mestre era un gran comunicador i ens ha encomanat la seua energia: estimar, estudiar i ensenyar la nostra llengua catalana escrita als antics documents i parlada entre les famílies, "la història, la terra, la gent", com diu el títol de l'altre eivissenc il·lustre Marià Villangómez. Ell va ser qui em va encomanar la passió per la llengua i cultura catalanes, passió de la qual he fet l'ofici de la meua vida: ensenyar. En tres ocasions va pensar en mi per a la presentació dels llibres seus: "*Parròquies d'Eivissa i Formentera*". "*Parròquia de Sant Antoni de Portmany. 1785-1985*", "*Illes Pitiüses*", "*Portmany*", "*Pergamins: Índex Vell de Tarragona*", i encara em vaig sentir més honorat quan va acceptar de fer la presentació d'una publicació meua, "*de la Passió*" de Lluç Cardona, el dissabte dels Rams de l'any 2001: pocs dies després la seua malaltia començava a manifestar-se i després de l'acte de reconeixement del guardó de Diario de Ibiza com a personatge important de l'any, ens vàrem retrobar amb una enèrgica salutació i abraçada i les seues paraules sempre quedaran al meu cor: "*Ja s'ha acabat, ja no en faré més, de presentacions*". Ara que ens ha deixat, vull seguir agraint-li tot el m'ha ensenyat, i també el seu testimoniatge: seguiré els camins de la vostra lliçó i de la vostra vida. Adéu.